La innovació com a fetitxe en el camp educatiu

written by José Luis Ferraro | 5 de May de 2023

A partir de la dècada de 1990, davant els canvis ocorreguts en el camp tecnològic, amb l'adveniment i posterior popularització d'Internet, es va importar un discurs sobre innovació dirigit per una forma de racionalitat específica, predominant i organitzadora del procés de globalització: es tracta de la racionalitat neoliberal.

En este context, com a efecte de la força i els jocs de llenguatge, presenciem l'apropiació del significant innovació, ara lligat a les maneres de producció i captura subjectiva capitalistes cada vegada més dependents d'una educació que viabilitze la seua perpetuació.

Des de llavors, el camp educatiu ha sigut constret per metodologies d'ensenyament i d'aprenentatge que han transformat l'escola i els processos en l'educació bàsica similars als d'empreses. S'obri espai per a l'ús recurrent i irreflexiu de paraules com ara competències, habilitats, acompliment, emprenedoria i flexibilització curricular – que de manera perillosa han colonitzat la pedagogia i poblat un vocabulari pedagògic que ha pres per assalt no sols allò quotidià de les institucions escolars, sinó també les disciplines dels cursos de llicenciatura juntament amb metodologies que han reivindicat la prerrogativa de ser adjectivades com a "actives".

Tot en nom d'una "modernització" que va a la cerca d'una "suposada" idea d'innovació en l'educació.

Són els discursos basats en este enfocament "innovador" els que han fomentat l'eliminació de disciplines importants que integren els currículums de l'educació bàsica i superior, com el grup que inclou els anomenats fonaments de l'educació (filosofia, sociologia, antropologia i història de l'educació) en les llicenciatures, per exemple. A més de la dificultat històrica que alguns tenen per a reconéixer la seua importància a punt d'extirpar-les de la formació docent, és necessari reconéixer que és en la seua dimensió crítica (temuda i/o incompresa per molts) on resideix la seua intensa correlació amb els moviments d'innovació.

En este sentit, seria la crítica el punt d'ancoratge de la innovació pedagògica? La resposta a esta pregunta és un rotund sí. Innovar en educació – més enllà de les exigències mercadològiques i els seus continguts educatius intencionalment buidats (vegeu el nou currículum de l'educació secundària de les escoles brasileres) – consisteix precisament en l'exercici de la crítica al qual hem renunciat.

És la crítica com a pràctica constant de deconstrucció la que sorgeix com a línia de fugida que s'obri per a la creació: un espai potent al qual hem renunciat cada vegada que s'inverteix en la certificació en detriment de la formació; en la instrumentalització d'una educació que es converteix en un actiu econòmic.

Una educació *on demand*, que veta la figura de l'educador i desautoritza el que queda del professor– ara un *coach* d'aprovació, compromés només amb l'enfocament instructiu. Una educació despotencialitzada; amb poc o cap compromís social o civilitzatori, transformada en relacions de mentoria en línia i la flexibilització de les quals depén

de formes cada vegada més refinades de control realitzades per dispositius tecnològics: el fetitxe dels nous gestors pedagògics – cada vegada més endògens del sector corporatiu – i que venen actuant com a vertaders tecnòcrates educatius.